

Muudatusettepanekud Väike-Maarja valla arengukava 2021-2027 ja eelarvestrateegia 2021-2024 eelnõudesse

Jrk nr	Ettepaneku esitaja	Eelnõu teksti praegune sõnastus või uue täiendusettepaneku korral võimalik peatükk/lk nr	Muudatus- või täiendusettepaneku sõnastus	Ettepaneku põhjendus ja vajadusel väljaminekute katteallikad	Vallavalitsuse otsus
1.	Tarmo Rebane	P 6 VÄIKE-MAARJA VALLA TEGEVUSKAVA, Kultuur, sport ja vaba aeg. Investeeringud 2021-2024.	Triigi Spordihoone akende vahetus ja välisfassaadi soojustamine.	Aastal 2012 paigaldati Triigi spordihoonele uus katus. Arengukavas oli kirjas ka välisfassaadi soojustamine ja akende vahetus. Aasta-aastalt lükkus see tegevus edasi, kuni jäi üldse arengukavast välja. Teen ettepaneku lisada arengukavasse Triigi Spordihoone fassaadi soojustamine ja akende vahetus. Katteallikas: CO2 meetme rahastus.	Arvestada.
2.	Mall Võhandu, Siret Stoltsen, Reet Reimann	P 6 VÄIKE-MAARJA VALLA TEGEVUSKAVA, Kultuur, sport ja vaba aeg. Investeeringud 2021-2024.	Kiltsi rahvamaja katuse keskmise osa renoveerimine.	Viimaste aastate jooksul on projektitoetuste ja erakondade toetusrahadega Kiltsi rahvamajas päris palju renoveerimistöid tehtud ning ruumid on muutunud kasutuskõlblikeks. Rahvamaja katuse keskmise osa ei pea kahjuks paar aastat enam sademevett. Mida aeg edasi, seda suuremaks muutuvad kahjustused ning nende likvideerimisega seotud kulutused. Katteallikas: laen.	Arvestada.
3.	Mall Võhandu, Siret Stoltsen, Reet Reimann	P 6 VÄIKE-MAARJA VALLA TEGEVUSKAVA, Teed, tänavad, ühistransport. Investeeringud 2021-2024.	Kiltsi busi- ja rongijaama parkla laiendamine ja joonimine ning jalgrattahoidla paigaldamine.	Olemasolev parkla Kiltsi busi- ja rongijaamas ei mahuta ära parkida soovivaid sõiduautosid. Parkimine toimub kaootiliselt, bussid ei mahu ringi keerama, puudub jalgrattahoidla. Tööd teostada teede investeeringute rahadest.	Arvestada teehoiukava koostamisel. Tegevuskavas ei tooda nimeliselt välja teede, tänavate ja platside investeeringuid.

4.	Merje Leemets	P 6 VÄIKE-MAARJA VALLA TEGEVUSKAVA, Kultuur, sport ja vaba aeg. Investeeringud 2021-2024.	Kiltsi mõisa piimaköögi, hobusetalli ja teenijatemaja restaureerimine.	Alustada tühjalt seisvate Kiltsi mõisa kõrvalhoonete restaureerimise ja kasutuselevõttuga. Piimaköök restaureerida käsitöömajaks, hobusetall kooli spordihooneks ja teenijatemaja majutuskeskuseks. Katteallikad: toetused ja laen.	Arvestada osaliselt. Tegevuskavasse on lisatud piimaköögi restaureerimine aastatel 2021 ja 2023. Hobusetall ja teenijatemaja on 2020. aastal konserveeritud.
5.	Malle Mattisen	6. VÄIKE-MAARJA VALLA TEGEVUSKAVA Investeeringud 2021-2024	Lisada investeeringute kavasse Rakke noortekeskuse ja muuseumihoone (Fr. R. Faehlmanni tee 18) kütte- ja ventilatsioonisüsteemi projekteerimine aastal 2024.	Hoone on juba osaliselt renoveeritud (katus ja fassaad). Kuid hoones on ahiküte, mis ei vasta tänapäeva nõuetele. ELi direktiivide raames mõõdetavatest saasteainetest ületavad Eestis piirväärtusi eelkõige peened osakesed (PM10). Peamisteks peente osakeste allikateks on liiklus (nii heitgaasid, kui ka teekatte ja rehvide kulumisel tekkivad peened osakesed), olmekütmine (eeskätt ahiküte, millest põhjustatud saaste on oluline terviserisk).(Keskkonnaagentuur). Katteallikas: laen	Arvestada osaliselt. Kultuuri-, spordi- ja vaba aja valdkonna 2023. aasta investeeringuks on lisatud Rakke noortekeskuse hoone 2. korruse ruumidesse õhk-õhk tüüpi soojuspumpade paigaldamine.
6.	Malle Mattisen	5.1 HARIDUS JA NOORSOOTOÕ Üldeesmärk Õpilased valivad haridustee jätkamiseks koduvallas asuva kooli.	Õpilased valivad haridustee jätkamiseks endale kõige sobivama kooli (või üldse ära jätta).	Õpilase seisukohalt on ikka oluline, et ta valiks endale kõige sobivama kooli nii asukoha, õppevormi kui kõige muu poolest, mis puudutab hariduse omandamist.	Arvestada. Üldeesmärgi teine lause „Õpilased valivad haridustee jätkamiseks koduvallas asuva kooli“ on ära jäetud.
7.	Malle Mattisen	5.2 KULTUUR, SPORT JA VABA AEG Üldeesmärk Väike-Maarja vallas edendatakse kogukonnatunnet, kandes edasi piirkonna kultuurimälu ning säilitades paikkondade eripära.	Väike-Maarja vallas väärtustatakse elukestvat õpet ja edendatakse kogukonnatunnet, kandes edasi piirkonna kultuurimälu ning säilitades paikkondade eripära. Alaeesmärkidesse lisada Kohalikud MTÜ-d pakuvad võimalusi elukestvaks õppeks.	Kui MTÜ tahab taotleda mingist projektist raha kursuse läbiviimiseks, siis on hea, kui on seos valla arengukavaga. Praegusel kujul pakuvad elukestva õppe võimalust ainult raamatukogud ja MTÜ ei saa seost näidata.	Arvestada. Elukestev õpe on lisatud haridusvaldkonna alla.

8.	Malle Mattisen	<p>5.2 KULTUUR, SPORT JA VABA AEG</p> <p>Alaesmärgid: Muuseum kogub, hoiab ja uurib Väike-Maarja valla pärandit, osaledes seeläbi valla kultuuri- ja haridustegevuses.</p> <p>Muuseum jagab infot ning pakub elamusi nii kodu- kui välismaistele külastajatele, kasvatades seeläbi Väike-Maarja valla kui turismi sihtpunkti populaarsust.</p>	Asendada sõna „muuseum“ sõnaga „muuseumid“.	Kehtivas sõnastuses näen katset vähendada Rakke koduloomuuseumi tähtsust valla elus ja paljud rakkelased ei tunne end kogukonna osana. Vt viimane punkt selles alajaotuses. „Valla elanikud tunnevad end kogukonna osana.	Arvestada.
9.	Margo Mitt	P 6 VÄIKE-MAARJA VALLA TEGEVUSKAVA, Ettevõtlus, turism ja puhkemajandus, Investeeringud 2021-2024.	Minu ettepanek on konserveerida ja taastada vanad lubjatehase ringahjud või vähemalt mingi osa sellest.	Rakkes on juba 110 aastat järjest lubjatootmisega tegeletud. See on väga pikk järjepidev tegevus olnud ja kindlasti selles valdkonnas Eestis või isegi maailmas väga uhke saavutus. Elustame siinse piirkonna ühe olulise uhkuse! Loomme ühe õppe- ja turismimagneti, mis toob piirkonna kaardile ja elustab piirkonda ning tema majandust. Me peaksime uhkust tundma sellise ajaloo üle ja looma võimalused seda ausse tõsta ning selle läbi piirkonna väärtust tõsta! Hetkel on vana lubjatehase piirkond küll pigem häbiplekk, kui kunagine au ja uhkus. Tänu sellele tehasele õitses elu selles piirkonnas. Vana Kaddak toetas kohalikku kultuurielu jne. Olen kindel, et sellesse projekti panustatud euro, tuleb piirkonda mitmekordselt tagasi! Palun kasvõi	Arvestada osaliselt. Ettevõtluse, turismi ja puhkemajanduse 2021. aasta investeeringuks on lisatud Kadaka korstna ja ringahjude ekspertiisi koostamine.

				<p>korraks mõelda selles teemas kaasa ja vaadata seda kui võimalust!</p> <p>Ma tõesti täpselt ei tea, kust raha saab küsida, kuid arvan, et Rakke praegune lubjatehas paneb öla alla, valla eelarvesse leitakse koht, euroopa rahasid kaasata piirkonna arengusse. Ääremaa, hajaasustuse toetusfondid! Kohalikud ärid! Korjandused! Hooandja!</p>	
10.	Marek Vahula	P 7 HETKEOLUKORD, turism ja puhkemajandus lk 29	Lisada turismiobjektide nimekirja Vao ürgorg.	<p>Rajada Vao ürgorgu õpperada-matkarada koos metallist vaatetorniga. Matkaraja nimeks „Ürgoru Armastuse Rada“.</p> <p>Elavdaks valla loodusturismi ja annaks lisatööd valla loodusgiididele.</p> <p>Teadvustaks unikaalset ürgorgu ja tõstaks eestlaste loodusteadvust.</p> <p>Põhifinantseering PAIK ja omafinantseering KIK.</p>	Mitte arvestada. Vao ürgorg asub eramaadel.
11.	Mariann Nummert	Arengukava, Teed, tänavad ja ühistransport, lk 21	<p>Lisada investeringutesse Rakke kultuurikeskuse ja alevi poolt sinna jõudva kergliiklustee ühendamise projekteerimine, et kodanikel oleks asula võimalik turvaliselt kultuurikeskusesse jõuda.</p> <p>Ühendust on vaja nõ vana töökoja eest kui ka Pääru kurvi juurest.</p>	<p>Kuna Rakke kultuurikeskus muutub multifunktsionaalseks teenuskeskuseks, kasvab eelduslikult seda külastavate inimeste hulk ning on vaja tagada turvaline ligipääs keskusele. Praegusel hetkel puudub sobilik ülekäigurada, et oleks võimalik kergliiklusteel turvaliselt üle sõidutee jõuda, kurvi lähedus lisab ohtu. Samamoodi on puudu turvaline kergliiklusteelõik nn Pääru kurvi läbimiseks kergliiklejatel – kõnnitee lõppeb ja järgmist ei alga. Oru ja Mäe tänava poolt tulijatel on võimatu jõuda normaalselt kultuurikeskusesse ja selleks on vaja ületada sõiduteed Staadioni tänava lõpus, et jõuda lühikese kergliiklusteelõiguni, et siis taaskord</p>	Arvestada osaliselt. Väike-Maarja Vallavalitsus teeb Rakke aleviku liiklusohutuse parandamiseks koostööd Maanteeametiga.

				mitteturvaliselt teed ületada ja kultuurikeskuse ni suunduda.	
12.	Mariann Nummert	Arengukava, 5.2. Kultuur, sport ja vaba aeg, lk 13	<p>MuuseumID koguVAD, hoiaVAD ja uuriVAD Väike-Maarja valla pärandit, osaledes seeläbi valla kultuuri- ja haridustegevuses.</p> <p>MuuseumID jagaVAD infot ning pakuVAD elamusi nii kodu- kui välismaistele külastajatele, kasvatades seeläbi Väike-Maarja valla kui turismi sihtpunkti populaarsust.</p>	<p>V-Maarja vallas on rohkem kui 1 muuseum, ning see peaks olema kajastatud ka arengukavas. Rakke Haridusseltsi poolt hetkel hallatav Rakke koduloomuuseum on rikka pärandiga ning oluline „mälu“ piirkonna kohta. Kuna sama punkti esimene lause sätestab, et kultuuri- ja huvitegevuse taristu on heas seisukorras, peaks see hõlmama ka Rakke Haridusseltsi ja koduloomuuseumi ruume – et oleks loodud elementaarne võimalus edasi eksisteerida ja areneda nii seltsil kui ka muuseumil. Rakke liitumine suurema vallaga ei peaks tähendama Rakkes leiduva pisendamist ja ajavakku vajutamist.</p>	Arvestada.
13.	Mariann Nummert	Arengukava lisa, lk 29, olulisemad turismiobjektid	Lisada oluliste turismiobjektide hulka Rakke koduloomuuseum ja Kaddaka korsten ja lubjapõletusahjud.	<p>Arengukavas nimetamine annab baasi, mille pealt on võimalik nt Rakke Haridusseltsil Rakke koduloomuuseumi jaoks kirjutada projekte ning arendada muuseumi tegevust edasi. Sama on ka Kaddaka korstna ja lubjapõletusahjudega – tegemist on unikaalsete objektidega terves Eestis ning nende laokil olek ei peaks jätkuma. Vallal on võimalik sinna nimekirja panemisega külvata „seeme“ ning toetada kasvõi ideeliselt, et selle väärtusliku kultuuripärandiga juhtub midagi positiivset eelseisva 7 aasta jooksul.</p> <p>Nende objektide nimekirja panemine ei maksa midagi, küll aga loob potentsiaali edasiseks arenguks.</p>	Mitte arvestada. Tulla ettepaneku juurde tagasi 2021. aastal arengukava ülevaatamise ajal.

14.	Mariann Nummert	Arengukava, 5.5. Loodus- ja elukeskkond	Kvaliteetse internetiühenduse kättesaadavuse kasv nii tihe- kui hajaasustuse piirkondades.	Kui külades, mis asuvad valguskaabli lähistel, on soovi liituda kiire internetiga, siis vallal peaks olema valmidus toetada inimeste initsiatiivi oma võimekusega, et need algatused saaks ära realiseerida. Vald peaks teavitama inimesi võimalusest ja uurima, kas on võimalik kasutada projektirahasid valguskaabli võrgu laiendamiseks. Kiire internet maapiirkonnas võimaldab ettevõtlust, kodus töötamist jne, eriti just valla nõ äärealadel.	P 5.5 Loodus- ja elukeskkond üks alaeesmärkidest on kvaliteetse internetiühenduse kättesaadavuse kasv.
15.	Mariann Nummert	Arengukava, 5.2. Kultuur, sport ja vaba aeg, lk 12-13	Korraldatakse mõttetalgud, et leida parim lahendus järgmiseks 100-ks aastaks Rakke kultuuri- ja sotsiaalelu keskme paigutamiseks arvestades Rakke asula ruumilist paigutust.	<p>Rakke valla elanikud tunnevad, et piisava põhjalikkusega ei ole läbi arutatud multifunktsionaalse keskuse loomise idee ning suurte summade investeerimine endisesse sohvoosikeskusesse, praegusesse kultuurikeskusesse. See hoone on rajatud teise eesmärgiga ning pidades silmas toonaste töökodade lähedust, mitte lähedust koolile, poodidele, raudteejaamale, bussijaamale, apteegile jne.</p> <p>Rakke asula südames on koht, kus varasemalt asus Rakke Rahvamaja, kuid mis kahjuks hävis II maailmasõja keerises. Kui sealsamas asuks mitmefunktsionaalne vahva ja energiatõhus hoone, toetaks see asula igakülgset arengut, kooli ja rahvamaja vahel saaks areneda sujuvam koostöö, lastel oleks lihtsam liikuda, vanainimestel „jalapärasem“ (kultuuri)elust osa saada ning tugiteenustest osa saada.</p>	Mitte arvestada. Mõttetalgute korraldamine ei ole arengukava tegevus.

				<p>Kuna tegemist on asulat pikaajsest mõjutava otsusega, tuleks see igakülgselt ikkagi läbi kaaluda. Eriti kuna tegelikult ei ole teisi variante välja pakutud, sest pole neid lihtsalt julgetud ette kujutada. Arengukava arutelu jäi mulje, et tegelikult ei ole kõik nii kindel ja selge ning tasuks see küsimus enne raha ära kasutamist veelkord lauale tuua.</p> <p>Mõttetalgute korraldamine ei maksa midagi. Kui käiku läheks teistsugune projekt, oleks võimalik nõ olemasolevale 700 000 €-le finantse juurde otsima hakata. Tähtis on saavutada väga hea, mitte käib-kah tulemus! Põgusale mõttepõrgutusele „Heas Rakkes“ FB grupis on ka kogunenud erinevaid arvamusi, mille põhjal tuleks suurem arutelu kokku kutsuda.</p>	
16.	Mariann Nummert	Arengukava, Loodus- ja elukeskkond, lk 14-15	<p>Alaeesmärkidesse: Valla elukeskkonna korrastamine ja haldamine toimub kooskõlas keskkonnahoiu põhimõtetega.</p> <p>Paikkonna rikka looduspärandi väärtustamiseks kaardistatakse spetsialistide abil paikkonna elurikkuse seisund, võttes arvesse põllumajanduspiirkonna eripärasid ning rakendatakse meetmeid elurikkuse hoidmiseks ja selle suurendamiseks.</p>	<p>Valla visioonis on sees kaunis looduskeskkond, seega tuleb tegeleda selle looduskeskkonna hoidmisega ning toetamisega. Termin „kaunis“ tähendust tuleb mõista nii, et see ei ole ainult subjektiivsest esteetikast lähtuv, vaid samal ajal tähendab, et „kaunilt“ läheb ka kõigil teistel olenditel, kellega me looduskeskkonda jagame.</p> <p>Globaalselt on praegu aeg, kui elurikkusel läheb pigem halvasti, täheldatud on mh putukate kadumist ja kimalaste vähenemist. Kuna Väike-Maarja valla territooriumi mullad on võrdlemisi viljakad, toimub alal palju põllumajandustegevust, mis aitab kaasa</p>	Väike-Maarja valla elukeskkonna korrastamine ja haldamine toimub kooskõlas keskkonnahoiu põhimõtetega.

elurikkuse vähenemisele. Tartu Ülikooli teadlaste abil välja töötatud Rohemeetri (<https://shiny.botany.ut.ee/rohemeeter/>) abil on võimalik saada esialgseid hinnanguid alade elurikkuse seisundi kohta. Ka pakub see soovitusi, mida teha, et elurikkust toetada ja suurendada. Neid soovitusi tuleb arvesse võtta.

Nt **Väike-Maarja asula** kohta annab Rohemeeter tulemuseks 25 (100st). Välja toodud on:

* Tihedamalt asustatud piirkonnad toetavad elurikkust juhul, kui looduse säilimisele ja elurikkuse soodustamisele on tähelepanu pööratud. Rohelisem linn ja asula on soodsam nii elurikkusele kui ka inimeste tervisele. Liiga kivised või vaid muruplatside ja väheste puudega haljastatud alad ei aita hoida ei elurikkust ega ka elanike tervist.

* Asulates ja ka linnades elurikkuse suurendamiseks väldi kõvakatte rajamist, istuta lisaks puudele ka põõsaid, raja niidutaimedega haljasalaid, kasvata aedades ja ka avalikus ruumis toidutaimi ning tolmeldajatele meelepäraseid lilli ja maitsetaimi. Hinda "metsikumat" ja vähem korrastatud haljastust. Ka linnaruumis peab jaguma kohta lamapuidule, tiikidele, märgalalaikudele, kord aastas niidetavatele heinateoaladele, võsatukkadele, lehe- ja oksahunnikutele ning teistele mitmekesist keskkonda tekitavatele paigakestele.

* Kõikjal ei ole vaja nädalas kord muru niita – mõnesid alasid saab hooldada ka

kui heinamaid, mida niidetakse kord aastas. Julgemad asulad võiksid asula piirides säilinud niitudele tuua tagasi karjatamise – linnalambad ning linnalehmad.“

Avanduse saab tulemuseks 44 (100-st) ja välja on toodud mh seda:

* Tavapärane intensiivselt haritav maa ei ole elurikkuse säilimise seisukohast kuigi soodne, eriti kui

põllumajandusmaastikku rikastavad elemendid – niidud, põllusaared, puudetukad – puuduvad.

* Ümbruskonna põllumajandusmaastik on liiga ühetaoline ja vähe liigendatud. Selline maastik ei soosi elurikkust, kuna elupaikasid nii tolmeldajatele, põllukahjurite looduslikele vaenlastele kui ka mullaviljakust toetavale mullaelustikule napib.“

Rohemeeter ja sealsed soovitusel on vaid üks võimalik infoallikas, mille abil langetada nii avalikel aladel kui ka asulates ja hajaastustuspiirkonnas toimuvat inimtegevust. Tasub kaardistada ka muud keskkonda puutuvad tegevused, mis kulutavad vallahva ressursi, kuid võivad keskkonnale hoopis koormavalt mõjuda. Nt võiks analüüsida lehtede kilesse pakkimist, püüda lehti pigem kohapeal komposteerida või ka kohapeal purustada ja väetiseks jätta.

Elurikkuse kaardistamiseks nt Rohemeetri abil ei ole vaja teha

				<p>täiendavaid lisakulutusi, küll aga võib vaja olla tasustada inimest/organisatsiooni, kes seda tööd teeb ja andmeid analüüsib ning muudatuste elluviimist eest veab. Oma sõnul pole praegusel keskkonnanõunikul oma töö kõrvalt selle jaoks enam ressursi.</p> <p>Samas võib soovitude järgimine ja elluviimine anda hoopis raha kokkuhoidu, näiteks niitmisele kuluva raha arvelt või muid loodusressursse teistmoodi kasutades. Väike-Maarja vallas on võimalus omale positiivset tähelepanu tõmmata teadlike loodushoidlike tegudega, mis kutsuvad valda ärksaid inimesi, kelle jaoks loodusega koostöös toimimine on elementaarne. Sellised inimesed rikastavad paikkonna ettevõtlust, kultuuriruumi ja kogukonda ning suurendavad ka maksulaekumisi. Võib isegi välja reklaamida, et iga valda koliva noore pere „eest“ investeeritakse looduskeskkonnaga koostöö parendamisse 500€ aastas (või misiganes muu summa).</p> <p>Vald võib välja kuulutada ka, et toetab vähemalt ideeliselt (ja vajadusel ka omafinantseeringuga) organisatsiooni, kes kirjutab näiteks projekti elurikkuse kaardistamiseks ja muudatustepanekute tegemiseks valla haldustegevuses.</p>	
--	--	--	--	---	--

				<p>Hoiakuid elurikkuse teemaga tegelemiseks valla juhtkonna tasandil saab igaüks oma pea sees muuta tasuta. Olen omalt poolt valmis nõustama ja koolitama valda seoses elurikkusega, olen seda varem teinud Lääne-Harju valla Rohevalla algatusega seoses (https://rohevald.ee/toidusalu-rajamine-vaikeada/).</p>	
--	--	--	--	--	--